

การบรรยาย เรื่อง

“ความสัมพันธ์ด้านพุทธศาสนาระหว่างประเทศญี่ปุ่นกับประเทศไทยยุคใหม่”

(Modern Buddhism Exchange between Thailand and Japan)

โดย ศาสตราจารย์กิตติคุณ เออิจิ มุราชิม่า มหาวิทยาลัยวาเซดะ ประเทศญี่ปุ่น

(Professor Emeritus Eiji Murashima, Waseda University)

วันที่ ๒๒ กันยายน พ.ศ.๒๕๖๕

ณ ภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประเทศไทย

(Download ได้ที่ Eiji Murashima My Portal researchmap (<http://researchmap.jp/read0030405?lang=en>)
เอาไว้ตอนต้นของส่วน Major Misc.)

เออิจิ มุราชิม่า (Eiji Murashima)

E-mail: murashim@waseda.jp

(I) ความแตกต่างระหว่างพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสนาพุทธในประเทศไทย

เมื่อเปรียบเทียบระหว่างพุทธศาสนาเถรวาทของไทยกับศาสนาพุทธสายมหายานของญี่ปุ่นแล้ว พบว่า มีความแตกต่างกันในเรื่อง การรักษาศีล การใช้ในภาษาคัมภีร์ (ภาษาบาลีเป็นภาษาประจำของเถรวาท ส่วนภาษาสันสกฤตเป็นภาษาประจำของมหายาน) และการนับถือพระพุทธรูป (เถรวาทนับถือพระพุทธรูปเจ้าเพียงองค์เดียว ในขณะที่มหายานนับถือพระโพธิสัตว์หลายองค์) แต่ในส่วนคำสอนของพระพุทธรูปเจ้า หลัก ๆ นั้นใช้คำสอนอันเดียวกัน เช่น อริยสัจสี่ อริยมรรคองค์แปด หรือ อกุศลมูลสาม เป็นต้น

หลังจากญี่ปุ่นรับศาสนาพุทธเข้าไปในประเทศในคริสต์ศตวรรษที่ ๖ พระสงฆ์ที่มุ่งมั่นในศาสนาพุทธ ได้ตีความเพื่อขยายความคัมภีร์ และตั้งตนเป็น ‘เจ้าลัทธิ’ เช่น Kukai (空海、弘法大師 ค.ศ.๗๗๔-๘๓๕) ตั้งนิกาย Shingon (真言宗)、Shinran (親鸞 ค.ศ.๑๑๗๓-๑๒๖๓) ตั้งนิกาย Shinshu (真宗) เป็นต้น ทำให้มีการกระจายแบ่งออกเป็น ๑๓ นิกาย และ ๕๖ ฝ่าย ส่วนเถรวาทก็มี อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ฯลฯ เกิดขึ้นมากมายในระยะ ๒,๐๐๐ ปีมานี้ ศาสนาพุทธญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับคำสอนของเจ้าลัทธิมากกว่าคำสอนของพระพุทธรูปเจ้า พุทธศาสนิกชนญี่ปุ่นจึงมีความรู้เรื่องคำสอนของพระพุทธรูปเจ้าโดยตรงน้อยมาก พระสงฆ์ชาวญี่ปุ่นที่มาเมืองไทยรู้สึกประทับใจว่า ชาวไทยแม้แต่เด็กก็รู้จัก “อริยสัจสี่” ซึ่งพุทธศาสนิกชนญี่ปุ่นส่วนมากไม่เคยได้ยิน

เมื่อพระสงฆ์ชั้นผู้ใหญ่ชาวญี่ปุ่นระดับเจ้าคณะใหญ่ ๔ รูป เดินทางเข้ามาประเทศไทยเพื่อรับพระราชทานพระบรมสารีริกธาตุที่ขุดได้ที่ Piprahwa Kot ประเทศอินเดีย และเข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระ

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๑๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๔๓ รัชกาลที่ ๕ ได้พระราชทานพระราชดำริว่า “ศาสนาพุทธสยามกับศาสนาพุทธญี่ปุ่นมีลัทธิถือเพศ (การประพฤติตนเป็นนักบวช) ไม่เหมือนกันอยู่บ้าง แต่ก็ยังเป็นศาสนาพุทธเหมือนกัน

ในปัจจุบันพระญี่ปุ่นทั่วไปชอบดื่มสุราเมรัย ไม่เว้นเมถุนวิริติ วิกาลโภชนา ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพระญี่ปุ่นทั่วไปไม่ถือศีลแบบเถรวาท

ในยุค Edo (ก่อน พ.ศ.๒๔๑๑) โดยหลักการ พระญี่ปุ่นมีภรรยาไม่ได้ และดื่มสุราก็ไม่ได้เช่นกัน ยกเว้นพระ Shinshu sect (真宗) ซึ่งเรียกตัวเองว่าเป็น “กึ่งพระกึ่งฆราวาส” (半僧半俗)

ในช่วงตอนต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ พระ Shinshu เริ่มกล่าวว่า “พุทธศาสนาเถรวาทยึดถือวินัยตามคัมภีร์มากเกินไป แต่ศาสนาพุทธญี่ปุ่นเปลี่ยนไปตามกาลเวลา จึงก้าวหน้ามากกว่า” อย่างไรก็ตาม พระญี่ปุ่นบางองค์พยายามแสวงหาพระพุทธรูปที่ “แท้จริง” และบวชในพุทธศาสนาสายเถรวาทก็มี เช่น พระ Shaku Kozen พระ Shaku Sōen พระ Shaku Daishin และพระ Yoshioka Chikyo เป็นต้น

(II) คนไทยมีส่วนเกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธญี่ปุ่น

(๒.๑) เจ้าพระยาภาสกรวงศ์ (ค.ศ.1849-1920/พ.ศ.๒๓๙๒-๒๔๖๓)

ประวัติ เจ้าพระยาภาสกรวงศ์ (พร บุนนาค)

เป็นบุตรของสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (พ.ศ.๒๓๓๑-๒๓๙๘) ระหว่างอายุ ๑๕ ปีถึง ๑๘ ปี ได้ไปศึกษาที่ประเทศอังกฤษ และในปี พ.ศ.๒๔๑๐ กลับมารับราชการปฏิบัติหน้าที่ล่ามประจำพระองค์ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๔) แทนหม่อมราชวงศ์ไฉน (พ.ศ.๒๓๖๓-๒๔๑๐)

ในตอนต้นสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๕) ถูกได้รับการแต่งตั้งเป็นราชเลขาธิการในพระองค์ (Private Secretary)

ในปี พ.ศ.๒๔๒๐-๒๔๒๒ ได้ออกวารสาร “มิวเซียม(รัตนโกษา)” พิมพ์ที่โรงพิมพ์ส่วนตัวที่ วัดประยูรวงศาวาส

ในปี พ.ศ.๒๔๒๑ เจ้าพระยาภาสกรวงศ์ได้เขียนและพิมพ์หนังสือ ชื่อ ธรรมวินยานุศาสน์ (ซึ่งเป็นผู้มีชื่อเสียงสำหรับผู้มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา) คาดว่าจะเป็นหนังสือแนะนำพุทธศาสนาในไทยที่พิมพ์เป็นเล่มแรก

เดือนพฤษภาคม พ.ศ.๒๔๒๒ โปรดเกล้าฯ ให้พระยาภาสกรวงศ์เป็นราชทูตพิเศษไปเจรจากับประเทศอังกฤษเกี่ยวกับคดี Consul-General Knox ต่อมา กรมทเวรวงศ์โรปกรณ์มารับตำแหน่งราชเลขาธิการในพระองค์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวแทน ส่วนพระยาภาสกรวงศ์ไปดำรงตำแหน่ง อธิบดีโรงภาษี(ศุลกากร)

ในเดือนมกราคม ค.ศ.1888 พระยาภาสกรวงศ์ไปเยือนญี่ปุ่นในฐานะเอกอัครราชทูตเพื่อแลกเปลี่ยนสัตยาบันแห่งปฏิญญาสัมพันธไมตรีและพาณิชย์ระหว่างประเทศญี่ปุ่นกับประเทศสยาม ซึ่งลงนาม เมื่อวันที่ ๒๖ กันยายน พ.ศ.๒๔๓๐ (Ambassador for exchange of Ratification of the Declaration of Amity and Commerce between Japan and Siam signed on 26 September 1887) และมีการแลกเปลี่ยน

สัตยาบัน ในวันที่ ๒๓ มกราคม ค.ศ.1888 ที่กรุงโตเกียว Tokyo

ระหว่างพำนักที่กรุงโตเกียว ในวันที่ ๑๐ และ ๑๑ กุมภาพันธ์ ค.ศ.1888 ผู้นำพระสงฆ์ชาวญี่ปุ่น ๓ ท่าน ได้ไปพบพระยาภาสกรวงศ์เพื่อสนทนากันเรื่องพระพุทธศาสนา ฝ่ายญี่ปุ่นประทับใจในความรู้ที่ลึกซึ้งของพระยาภาสกรวงศ์อย่างมากเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาทั้งในไทยและยุโรป และท่านยินดีที่จะให้พระญี่ปุ่นไปเรียนพุทธศาสนาที่เมืองไทย ซึ่งพระ Ikuta(Oda) Tokuno ได้สมัครเป็นนักเรียนติดตามพระยาภาสกรวงศ์มาเมืองไทย

วันที่ ๑ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๓๑ พระยาภาสกรวงศ์ได้ดำรงตำแหน่งที่เกษตราธิการ

วันที่ ๒๙ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๓๕ ได้เลื่อนยศพระยาเป็นเจ้าพระยา

วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ.๒๔๓๕-๒๔๔๕ ดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงธรรมการ (ปัจจุบันคือ กระทรวงศึกษาธิการ) คนแรก

เดือนตุลาคม พ.ศ.๒๔๕๐ ได้จัดพิมพ์หนังสือ ชื่อ 'สงครามจีนญี่ปุ่น'

(๒.๒) พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นวิจิตรวราณปรีชา (พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าจันทรัตย์จุฑาธาร) (ค.ศ.1860-1932, พ.ศ.๒๔๐๓-๒๔๗๕)

ในปี ค.ศ.1888(พ.ศ.๒๔๓๑) ส่งจดหมายถึง บรรณาธิการของ *The Bijou of Asia* (亜細亞之宝珠) ซึ่งเป็นวารสารภาษาอังกฤษพิมพ์ โดย Shinshu Honganji-sect 真宗本願寺派

ในปี ค.ศ.1893 ได้ส่งบทความ เรื่อง "Buddhism as it exists in Siam" ในโอกาสที่มีการประชุมเรื่อง The World's Congress of Religions in Chicago

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นวิจิตรวราณปรีชา ทรงนิพนธ์หนังสือ เรื่อง "เพชรในหิน" (พิมพ์ในปี ค.ศ.1908)

(๒.๓) พระธรรมทานาจารย์ (อรุณ)(ค.ศ.1850-1920, พ.ศ. ๒๓๙๓-๒๔๖๓) เป็นเจ้าอาวาสวัดสระเกศระหว่าง ค.ศ.1902-1913 ที่มีส่วนช่วยชาวญี่ปุ่นมากและให้พระญี่ปุ่นมาพำนักที่วัดสระเกศ

(III) พระสงฆ์(พรต)ชาวญี่ปุ่นที่เข้ามาประเทศสยาม

(๓.๑) พระ Ikuta (Oda) Tokuno 生田 (織田) 得能 (พ.ศ.๒๔๐๓-๒๔๕๔) Shinshu Otani sect 真宗大谷派 ได้ติดตามพระยาภาสกรวงศ์มาเมืองสยาม และพำนักอยู่ที่บ้านท่านพระยาฯ ระหว่าง

เดือนมีนาคม ค.ศ.1888-มิถุนายน ค.ศ.1890(พ.ศ.๒๔๓๑) นับเป็นชาวญี่ปุ่นคนแรกที่มาศึกษาที่ประเทศสยาม โดยเรียนที่โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบระยะหนึ่ง

ในเดือนมิถุนายน ค.ศ.๑๘๙๐ ก่อนที่พระ Ikuta จะติดตาม กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช(เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์)กลับไปประเทศญี่ปุ่นโดยตั้งใจว่าจะกลับไปชั่วคราวนั้น พระยาภาสกรวงศ์ได้ชักชวนท่านให้อุปสมบทเป็นภิกษุสงฆ์ฝ่ายธรรมยุติกนิกาย แต่พระ Ikuta ไม่กลับมาเมืองสยามอีกเลย จึงไม่ได้อุปสมบทเป็นพระสงฆ์ฝ่ายธรรมยุติ

พระ Ikuta (Oda) Tokuno เป็นผู้เขียนหนังสือภาษาญี่ปุ่น เรื่อง "สภาวะการณ์

พระพุทธศาสนาในสยาม (Shamu Bukkyo Jijo , 暹羅佛教事情) พิมพ์ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.1891

ท่านได้ทุ่มเทอุทิศเวลาเขียน “พจนานุกรมพระพุทธศาสนาฉบับสมบูรณ์” (Bukkyo Daijiten 佛
教大辞典 พิมพ์ในปี พ.ศ.๒๔๖๐ จำนวน ๒,๑๒๒ หน้า) ได้รับการตีพิมพ์หลังจากท่านมรณภาพถึง ๖ ปี
พจนานุกรมฉบับนี้มีชื่อเสียงมากและยังมีการใช้กันอยู่ในปัจจุบัน

(ดู หน้า 7-9 ในเอกสารฉบับนี้)

พระ Shaku Sōen (釈宗演、1860–1919/พ.ศ.๒๔๐๓-๒๔๖๒) Rinzai shu 臨濟宗(นิกาเซน)

ในวันที่ ๗ พฤศจิกายนพ.ศ.๒๔๓๐ ได้บวชเณรที่ประเทศศรีลังกา และได้เดินทางเข้ามาสยามเมื่อเดือน
กรกฎาคม พ.ศ.๒๔๓๒ เพื่อบวชเป็นภิกษุฝ่ายธรรมยุติตามข้อตกลงระหว่างกรมหมื่นวชิรญาณวโรรส
(สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส,1860-1921) กับพระศิริสุนนะตีสสะ (Bulatgama
Sumanatissa) ในเดือน มิถุนายน พ.ศ.๒๔๒๙ แต่กรมหมื่นวชิรญาณวโรรสเจ้าคณะรองคณะธรรมยุติกาไม่
บวชให้

พระ Shaku Sōen เป็นอาจารย์ของ D.T.Suzuki (Daisetz Suzuki) ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทมากที่สุดในการเผย
แผ่ลัทธิ Zen ในประเทศตะวันตก

(ดู หน้า 9-11 ในเอกสารฉบับนี้)

(๓.๒) Iwamoto Chizuna(岩本千綱, 1858–1920)และYamamoto Shinsuke(山本銀介) ทำตัว
เป็นพระไปหาที่ฝั่งศพของ Takaoka Shinno(Prince Takaoka 高丘親王、Shinnyo Bhikkhu 真
如, ค.ศ.799–865) Shinnyo Bhikkhu ท่านเป็นเคียรชทายาทของจักรพรรดิSaga พันปีก่อน เมื่อถูกปลดออก
จากตำแหน่งรัชทายาทแล้ว บวชเป็นพระแสวงหาคำสอนแท้จริงของพระพุทธเจ้าที่ประเทศจีนแล้วหันหน้าไปอินเดียต่อแต่
ได้มรณภาพกลางทางซึ่งนักค้นคว้าญี่ปุ่นสมัยMeijiสันนิษฐานว่าท่านเสียชีวิตในประเทศลาวปัจจุบัน

Iwamoto ChizunaและYamamoto Shinsuke ออกเดินทางด้วยเท้าจากอยุธยาไปยังกรุงฮานอย (Hanoi)
ประเทศเวียดนาม ระหว่างเดือนธันวาคม พ.ศ.๒๔๓๙- เมษายน พ.ศ.๒๔๔๐ใช้เวลา๑๐๐วัน Iwamoto
เขียนหนังสือ เรื่อง “การสำรวจสามประเทศ: สยาม ลาว และอันม” (暹羅老撾安南三国探險実
記) พิมพ์ในเดือนสิงหาคม พ.ศ.๒๔๔๐ หนังสือเล่มนี้ทำให้ชาวญี่ปุ่นรู้จักเมืองไทยมากขึ้น
Iwamoto เขียนว่าได้บวชที่วัด Bangkhera ซึ่งมีพระอุปถัมภ์คือ หลวงพ่อ Khun [?] ได้ฉายาว่า “พระออก”
ต่อมา Iwamoto ได้พิมพ์ธนบัตรปลอมร่วมกับ นายเพ่ง บุนนาค (เจ้าหมื่นศรีสรรักษ์ บุตรของเจ้าพระยา
ภาสกรวงศ์) จึงถูกไล่ออกจากประเทศไทยในปีพ.ศ.๒๔๔๕

และได้เดินทางไปเมืองไทใหญ่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของมณฑลยูนนาน ประเทศจีน(騰越、徳宏)เพื่อ
ช่วยเจ้าเมือง ท้าวอันเรน 刀安仁 ในปี พ.ศ.๒๔๔๘-๒๔๕๓

(๓.๓) Inagaki Manjiro (稻垣満次郎) อัครราชทูตญี่ปุ่นประจำสยามคนแรกได้เข้ามาประเทศไทยใน
เดือนพฤษภาคม พ.ศ.๒๔๔๐ ท่านทูต Inagaki ติดต่อกับเสนาบดีกระทรวงธรรมการ(เจ้าพระยาภาสกร
วงศ์) เพื่อขออนุญาตให้พระญี่ปุ่นมาพำนักอยู่ที่วัดญวน และวัดไทยดังนี้

พระ Kamimura Kanko(上村觀光、1873-1926) Soto Shu 曹洞宗 (zen) มาอยู่เมืองไทยระหว่างเดือนสิงหาคม พ.ศ.๒๔๔๐(ค.ศ.1897) - กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๔๕๐(ค.ศ.1898)) ที่วัดอุภัยราชบำรุง(雲慶寺、ตลาดน้อย) แต่ถูกไล่ออกจากวัดนี้เพราะตีมสุราจนเมาและนอนในกุฏิ

พระ Omune Gyokujo(概旭乘, 1871-1937) Jodo Shu 浄土宗 อยู่ในเมืองไทยระหว่างเดือน มกราคม ค.ศ.1898 – กุมภาพันธ์ ค.ศ.1905 คาดว่าน่าจะบวชเณรที่วัดสระเกศ และเรียนที่วัดพิชัยญาติระยะหนึ่ง ก็โอกุโย โอมุเน เป็น คนบังคับต่างชาติ(ที่ไม่ต้องขึ้นศาลไทยมีสิทธิที่จะขึ้นศาล Consul) คนแรกที่แปลงสัญชาติมาเป็นสัญชาติไทย (เมื่อวันที่ ๒๘ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๕๔) ตามพระราชบัญญัติแปลงชาติ ร.ศ.๑๓๐ (พ.ศ.๒๔๕๔) ซึ่งนามสกุลไทย “โอมุเน” นั้น มีอยู่หลายคน

พระ Endo Ryumin(遠藤龍眠、1874-1916?) Soto Shu 曹洞宗 อยู่ในเมืองไทยระหว่างเดือนกรกฎาคม พ.ศ.๒๔๔๑ - มิถุนายน พ.ศ.๒๔๕๓ ที่วัดถววน สะพานขาว (วัดสมณานัมบริหาร, 景福寺) ก่อนแล้ว ต่อมาย้ายเข้ามาอยู่ที่วัดสระเกศ คาดว่าน่าจะบวชเณรที่วัดสระเกศ

(๓.๔) ในเดือน มิถุนายน พ.ศ.๒๔๕๓ คณะทูตพรตญี่ปุ่น(ซึ่งรัฐบาลไทยไม่เรียกว่าเป็นสมณทูตญี่ปุ่น) จำนวน ๔ คน (ใช้ลักษณะนามว่า “คน” ไม่ใช่ “รูป” เนื่องจากรัฐบาลไทยมองว่า นักบวชมหายานไม่ถึงว่าเป็นพระ) ได้เดินทางมายังเมืองสยามเพื่อเข้ารับพระราชทานพระบรมสารีริกธาตุ (ซึ่งขุดได้ที่เมือง Piprahwa Kot ประเทศอินเดีย) คณะทูตดังกล่าวประกอบด้วย

พระ Otani Koen(大谷光演, 1875-1943) Shinshu Otani sect 真宗大谷派
พระ Fujishima Ryo-on(藤島了穩, 1852-1918) Shinshu Honganji sect 真宗本願寺派

พระ Maeda Josetsu(前田誠節, 1845-1920) Rinzai Shu 臨濟宗
และพระ Hioki Mokusen(日置黙仙, 1847-1920) Soto Shu 曹洞宗
พระสงฆ์ ๔ รูปนี้มีฐานะเป็นระดับเจ้าคณะใหญ่มาจากนิกาหุใหญ่ ๔ นิกายของญี่ปุ่น

(ดู หน้า 11-12 ในเอกสารนี้)

(๓.๕) พระยานริศราชกิจ (พ.ศ.๒๔๐๘-๒๔๙๔) อัครราชทูตไทยประจำญี่ปุ่นได้เชิญชวนพระสงฆ์เถรวาทชาวญี่ปุ่น ชื่อ พระ Shaku Kozen มาเมืองไทยพร้อมกับพระลูกศิษย์ท่านอีก ๒ รูปและเด็ก ๑ คน พระสงฆ์ทั้ง ๓ รูปนี้พำนักอยู่ที่กรุงเทพฯ ระหว่างเดือนธันวาคม พ.ศ.๒๔๕๐-พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๕๑ จำวัดอยู่ที่วัดไหนไม่ปรากฏ มีฐานะเป็นระดับเจ้าคณะใหญ่(?)

พระ Shaku Kozen(釈興然, 1849-1924) 真言宗 ชาวญี่ปุ่นได้บวชเป็นพระภิกษุเถรวาทรูปแรกในปี พ.ศ.๒๔๓๓ ที่ประเทศศรีลังกา เป็นพระลูกศิษย์ของ พระ Hikkaduwe Sri Sumangala (พ.ศ. ๒๓๗๐-๒๔๕๔) ที่ Vidyodya Pirivena

พระ Toriya (Shaku) Nindo (鳥家仁度) 真言宗 ได้บวชเป็นพระภิกษุเถรวาทที่ประเทศศรีลังกา เป็นพระลูกศิษย์ของ พระ Shaku Kozen

พระ Yoshimatsu (Shaku) Kaiyu (吉松快祐) 真言宗 บวชเป็นพระภิกษุเถรวาทที่ประเทศศรีลังกา และเป็นพระลูกศิษย์ของ พระ Shaku Kozen ด้วย

สามเณร Wada Keihon (和田慶本 1891-?) 真言宗 มาบวชสามเณรที่เมืองไทย

(๓.๖) พระธรรมทานาจารย์ (หรุ่น) (ค.ศ.๑๘๕๐-๑๙๒๐/พ.ศ.๒๓๙๓ - ๒๔๖๓) ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดสระเกศระหว่าง พ.ศ.๒๔๔๕-๒๔๕๖ (แต่ข้อความใน Wikipedia ไม่มีชื่อพระธรรมทานาจารย์ (หรุ่น) เป็นเจ้าอาวาสวัดสระเกศ ซึ่งไม่ถูกต้อง) ท่านได้ช่วยพระญี่ปุ่น ดังนี้

พระ Tani Dogen (溪道元, 1877-1966) Obakushu (黄檗) ฟานักอยู่ที่วัดสระเกศ ระหว่าง พ.ศ.๒๔๔๘-๒๔๕๕ ในฐานะพระอาคันตุกะ ได้ติดตามพระธรรมทานาจารย์(หรุ่น)ไปที่ยวภาคอีสานและภาคกลางตอนบน คาดว่าน่าจะเป็นชาวญี่ปุ่นคนแรกไปถึงเมืองพิมาย สุโขทัย และสวรรคโลก

พระ Hirota Gonsho (広田言証, 1852-1928) Shingon shu 真言宗 ฟานักอยู่ที่วัดสระเกศ ระหว่าง March-June 1907 ในฐานะพระอาคันตุกะ

พระ Matsuoka Kankei (松岡寛慶, 1876-1934) Rinzai shu 臨濟宗 และพระ Shaku Daishin (釈大真, 1873-1916) Shingon shu 真言宗 เข้ามาเมืองไทยโดยการนำทางของ U Ottama (1879-1939) พระพม่าซึ่งเป็นนักต่อต้านลัทธิอาณานิคมอังกฤษผู้มีชื่อเสียงมาก อยู่ที่กรุงเทพฯระหว่างวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน-๑๐ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๕๓ ช่วงแรกเข้ามาฟานักอยู่ที่วัดสระเกศ ต่อมา ย้ายเข้าไปอยู่ที่ วัดพม่าในกรุงเทพฯ , ในกรุงเทพฯ กรมหมื่นวิจิตรวรณปรีชาช่วย

พระ Shaku Daishin ได้บวชเป็นพระภิกษุเถรวาทที่ Akyab (Sittwe) Arakan ประเทศพม่า ในเดือนมีนาคม ค.ศ.1916

(๓.๗) พระ Yoshioka Chikyo (吉岡智教, 1908-1999) Shingon 真言宗 บวชเป็นพระภิกษุเถรวาทที่วัดราชบูรณะ (วัดเลียบ) และจำวัดอยู่ที่วัดนี้ระหว่างเดือนกันยายน พ.ศ.๒๔๗๙-กรกฎาคม พ.ศ.๒๔๘๓ คาดว่าน่าจะเป็นชาวญี่ปุ่นคนแรกที่บวชเป็นพระภิกษุในเมืองไทยอย่างจริงจัง

พระ Sasaki Kyogo (佐々木教悟, 1915-2005) Shinshu Otani sect 真宗大谷派 บวชเป็นสามเณรอยู่ที่วัดราชบูรณะ (วัดเลียบ) ในกลางปี พ.ศ.๒๔๘๗ ต่อมา บวชเป็นพระภิกษุเถรวาทที่วัดสุทัศนเทพวรารามในเดือน พฤษภาคม (?) พ.ศ.๒๔๘๘

(IV) การเผยแพร่พุทธศาสนาแบบญี่ปุ่นต่อชาวจีนในเมืองไทยไม่สำเร็จ

ในปี พ.ศ.๒๔๔๒ พระญี่ปุ่น (สาย Shinshu) เริ่มเผยแพร่ศาสนาพุทธแบบญี่ปุ่นที่ภาคใต้ของประเทศจีน (มณฑลฮกเกี้ยน(ฝูเจี้ยน) และบริเวณแต้จิ๋ว เช่น อามอย, ซัวเถา) แต่ความรู้สึกชาตินิยมของชาวจีนรุนแรงมากขึ้น จึงหันมาทางเมืองไทยเพื่อเผยแพร่พุทธศาสนาญี่ปุ่นต่อชาวจีนในไทยที่มาจากมณฑลฮกเกี้ยนและบริเวณแต้จิ๋วในช่วง พ.ศ.๒๔๕๐-๒๔๕๒

กรมหลวงดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยไม่ค่อยเห็นด้วย แต่ก็ไม่ได้ขัดขวาง พระชาวญี่ปุ่นโดยทรงให้เหตุผลเรื่อง ‘หลักเสรีภาพในการนับถือศาสนาในเมืองไทย’ พระชาวญี่ปุ่นจึงไปจัดตั้งสถานที่เผยแผ่พุทธศาสนาแบบญี่ปุ่นที่ในตัวเมืองราชบุรี อำเภอดำเนินสะดวก และกรุงเทพฯ โดยจ้างชาวจีนเป็นผู้จัดการ(董事)และอ้างอำนาจญี่ปุ่นโฆษณาว่า จะช่วยคุ้มครองชาวจีน ให้ชาวจีนที่ร่ำรวย และต้องการการคุ้มครองโดยต้องเสียค่าสมัครเป็นสมาชิกสาย Shinshu ในราคาแพง ซึ่งแท้จริงแล้ว พระชาวญี่ปุ่นไม่มีอำนาจอะไรที่จะคุ้มครองชาวจีนได้เลย ชาวจีนที่เสียเงินไปแล้วก็รู้สึกว่ ถูกหลอกหลวง ในขณะที่เดียวกันพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ก็ทรงสั่งห้ามการเผยแผ่พุทธศาสนาของพระญี่ปุ่นอย่างเด็ดขาด เพราะพระองค์ทรงหวังว่า อิทธิพลของญี่ปุ่นจะขยายมาที่เมืองไทย

พระชาวญี่ปุ่นที่เข้ามาเมืองไทยเพื่อเผยแผ่ศาสนาพุทธแบบญี่ปุ่น มีดังนี้

พระ Takeda Ekyo (武田恵教) Shinshu Otani sect 真宗大谷派 จาก Amoy เข้ามาเมืองไทยในกุมภาพันธ์ ค.ศ.1907 และจัดตั้งศูนย์เผยแผ่ศาสนาพุทธแบบญี่ปุ่น ที่ตัวเมืองราชบุรี ในเดือนพฤษภาคม ปีเดียวกันแล้วกลับไปจีนเพื่อเตรียมเข้ามาเมืองไทยอีกครั้ง โดย พระ Mizusawa สืบทอดการเผยแผ่ต่อจาก พระ Takeda

พระ Mizusawa Taicho (水沢泰澄) Jodo shu 浄土宗 ได้ขยายกิจกรรมจากตัวเมืองราชบุรี ไปถึงอำเภอดำเนินสะดวก ฟ่านักอยู่ในเมืองไทยระหว่างเดือน พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๕๐-๒๔๕๑

พระ Miyamoto Eiryu (宮本英龍) Shinshu Honganji sect 真宗本願寺派 จัดตั้งศูนย์เผยแผ่ศาสนาพุทธแบบญี่ปุ่นที่กรุงเทพฯ และฟ่านักอยู่ระหว่างเดือน พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๕๐-๒๔๕๒ แต่ต้องหนีออกจากประเทศไทยเพราะถูกฟ้องในคดีฉ้อโกง

(ดู หน้า 12-13 ในเอกสารนี้)

(1)

Eiji Murashima “Oda Tokuno (Ikuta Tokuno) : the first Japanese monk and transforming Buddhism in the late 19th Century Thailand” , *Journal of Asia-Pacific Studies*(Waseda University) no.41, March 2021 pp.1-87.

(村嶋英治「最初のタイ留学日本人織田得能(生田得能)と近代化途上のタイ仏教」『アジア太平洋討究』41号 2021年3月

Oda Tokuno (織田得能 1860–1911, Ikuta Tokuno 生田得能 before February 1891), a priest of the Shinshu Otani sect of Buddhism, arrived at Bangkok as the first Japanese student to study Thai Buddhism on 21st March 1888. His dispatch to Bangkok was decided suddenly after Phya Bhaskarawongse พระยาภาศกรวงศ์ (1849–1920) and Japanese leading 3 monks exchanged their views on Buddhism at Rokumeikan, Tokyo on 10–11 February 1888. Phya Bhaskarawongse was sent to Tokyo by King

Chualongkorn as the ambassador to exchange the instruments of ratification of the Declaration of Amity and Commerce. Not only was he the best intellectual of Siam at that period, he was familiar with Thai Buddhism and European Buddhist studies.

In 1878 Phya Bhaskarawongse compiled and published **ธรรมวินยานุศาสน** (*Thammawinayānusāsana*, Handbook for Buddhist Beginners) , probably the first printed handbook of Thai Buddhism.

During the time of Tokuno's stay in Siam, there were no Buddhist schools established and very few published books on Buddhism. Buddhist canons were still written in palm leaf in Khmer script. The King's project of publishing Tripitaka in Thai script just started. Phra Wajirayan Bhikkhu (later King Rama IV) devised Ariyaka alphabet **อักษรอริยกะ** to write Pali text, however it was used only by a small number of Thamayut monks and did not spread widely. Phra Sasanasophon **พระศาสนโสภณ** (Sa Pussathewo **สา ปุสฺสเทโว**, 1813–1900, the abbot of Wat Rachapradit since 1865, The Supreme Patriarch of Thai Sangha from 1893 to 1900) , a high disciple of Phra Wajirayan Bhikkhu, devised the method of writing Pali texts in Thai script and published a book, **มคธภาษาหฺรฺอุปฺสยาภักฺขวิธี** (*Siamese orthography for Magadha (Pali) language*) in 1869/70 at the publisher in front of Wat Rachapradit , probably the first Thai book published by Thai publisher.

Both authors of early printed Thai Buddhist books, Rev. Phra Sasanasophon and Phya Bhaskarawongse played important roles in the King Chulalongkorn's project to publish Tripitaka in Thai script which started on 22nd Dec. 1887 by the King's address and completed in October 1893.

Oda Tokuno returned to Japan 3 years before printed Tripitaka appeared.

In Siam , Tokuno learned Thai language first at Phra Tamnak Suankularb School in the grand palace. At the same time he endeavored to read *the Modern Buddhist* by Henry Alabaster (1836–1884) comparing with a Thai book "*Nangsu Sadaeng Kitchanukit*" (**หนังสือแสดงกิจจานุกิจ**) lithographically printed on 21st Nov. 1867 by Chaophraya Thiphakorawong (1813–1870) . As *the Modern Buddhist* was a partial English translation of "*Nangsu Sadaeng Kitchanuki*", this comparison was helpful for Tokuno to understand Thai Buddhism.

After returned to Kobe, Japan on 17th July 1890, Oda Tokunou wrote a Japanese book on *Situations of Buddhism in Siam* (暹羅仏教事情 *Shamu Bukkyo Jijo*) in February 1891. It is most systematically written Japanese introduction of Thai Buddhist until today. Its only shortcoming is to idealize and describe the state of Thai Buddhism more than reality. The reason is probably because he did not ordain as a Theravada monk and were not familiar with real lives and practice of monks in Thai monasteries.

Phya Bhaskarawongse offered Tokuno to ordain in Thammayut order by his patronage. However Tokuno declined it and did not return to Bangkok again.

He belonged to Rev. Kaien Atsumi's faction in Otani sect and struggled with Ishikawa Shuntai's faction fiercely. He was ousted from Otani sect under Ishikawa administration in November 1898, but restored monkhood status in April 1901.

He was the leading member to organize the East Asia Buddhist Association in January 1901. In February 1902 he visited India with the purpose to organize an oriental religion conference in Kyoto in spring 1903. But his initiative ended fruitless.

Tokuno devoted most of his latter life to compile *A Great Dictionary of Buddhism* (仏教大辞典 *Bukkyo Daijiten*), which was published in January 1917, five years later after his death.

(2)

Eiji Murashima "Theravada Buddhist networks and the failure of Shaku Sōen's Bhikkhu ordination in Thai Dhammayut Order (July 1889)" *Journal of Asia-Pacific Studies* (Waseda University), no. 44 March 2022, pp. 1-50.

村嶋英治「セイロン・シヤム間の仏教交流と釈宗演のタマユット派比丘出家の蹉跌 (1889年7月)」『アジア太平洋討究』44号、2022年3月、

Shaku Sōen (釈宗演、1860-1919) is famous for introducing Zen to the West along with his disciple D.T. Suzuki. Soen in his young age visited Galle, Ceylon, in April 1887, where he was ordained as Samanera and learned the Pali language from Kodagoda Pannasekhara under the patronage of Edmund Rowland J. Gooneratne (1845-1914).

Disenchanted with Buddhism in the Western colonies, Soen turned to the "genuine Buddhism" of independent Siam, where the king was a patron of Buddhism, especially the Dhammayut Order.

In July 1889, he came to Bangkok from Ceylon, almost penniless, to be ordained fully as Bhikkhu in the Dhammayut Order. However Prince Vajirananavarorasa (Wachirayana Warorot, 1860-1921), the Vice President of the Dhammayut Order dismissed Soen coldly. He did not give Soen the opportunity to be ordained in the Dhammayut Order.

Why did Soen want to choose the Dhammayut Order in Siam? Where did he get the knowledge of the Dhammayut? Soen himself did not say anything about these points.

In fact, his aspiration to the Dhammayut Order was based on his teachers, Kodagoda Pannasekhara (พระปัญญาเสขร) and Bulatgama Sumana (Bulatgama Sumanatissa, พระศิริสมณะติสสะ).

Bulatgama Sumana, a close friend of King Mongkut (Founder of Dhammayut Order) was the central leader of the Buddhist revival movement in Ceylon in the mid-19th century. Bulatgama Sumana and Kodagoda Pannasekhara visited Siam in May -June 1886 with the far-reaching intention of reforming and reviving Buddhism in order to unify the divided Ceylonese Buddhist communities by introducing the Dhammayut Order under the patronage of the King of Siam.

Bulatgama Sumana was ordained as a monk of the Dhammayut Order in a boat on the Chao Phraya River on the night of June 5, 1886.

They received a promise of support from King Chulalongkorn, and was also authorized to be the sole contact persons for the introduction of the Dhammayut Order in Ceylon. Vajirananavarorasa, the Vice President of the the Dhammayut Order agreed that all those who wished to enter the Siamese Dhammayut Order from Ceylon must have a letter of introduction from Bulatgama Sumana or Kodagoda Pannasekhara.

In accordance with the agreement, Soen came to Thailand with a letter of introduction from Kodagoda Pannasekhara. Therefore His visit to Siam should have been welcomed and not expected to be treated unkindly.

This paper is the first academic one to reveal the existence of the agreement in 1886 between Bulatgama Sumana, Kodagoda Pannasekhara as one party and King Chulalongkorn, Vajirananavarorasa as other party depending on Thai materials; *The Journal of the Fifth King's Royal Events, Part 21 จดหมายเหตุพระราชกิจรายวัน ภาคที่*

๒๑ published in 1946 and the unpublished diary of Prince Sommotบันทึกประจำวันของกรมพระสมมตอมรพันธุ์.(สป๑๗ หจข).

In Anne M. Blackburn's *Locations of Buddhism : colonialism and modernity in Sri Lanka* (University of Chicago Press, 2010), she examines the modern interactions between Ceylon and the Theravada Buddhist countries in Southeast Asia with the cooperation of Craig Reynolds, an expert in the history of modern Thai Buddhism, but she has completely overlooked these facts.

Bulatgama Sumana is generally believed to have been born in 1795, but according to Thai sources he was 74 years old and the period of ordination(Buddhist Lent) was 53 years in June 1886.

(3)

Eiji Murashima “Inagaki Manjiro and Ishikawa Shuntai’s attempts to form cross-border Buddhist unity based on sacred relics: Piprahwa Buddha bones sent from Siam to Japan (1898-1900)” *Journal of Asia-Pacific Studies* (Waseda University), no. 43, Feb. 2022, pp. 215-257.

村嶋英治「稲垣満次郎と石川舜台の仏骨奉迎に因る仏教徒の団結構想：ピプラワ仏骨のタイ奉迎から日本奉迎まで（1898－1900）」『アジア太平洋討究』43号、2022年2月

“Authentic” relics of the Buddha have the potentiality to become a common object of worship and symbol of all Buddhists regardless of Theravada, Mahayana or Tibetan Buddhism.

The Buddha relics excavated in Piprahwa in India in January 1898 were offered by the British India Government to King Chulalongkorn, the sole existing Buddhist monarch. He did not accept them immediately, doing so only after careful consideration.

The King distributed a portion of the relics to Russian Buddhists in August 1899, and then to Burmese and Ceylonese monks on 9 January 1900.

Inagaki Manjiro, a devout Zen Buddhist and the first Japanese Minister in Siam, fully understood the importance of the relics for forming a unity of the different Buddhists both in Japan and Asia. Without any instructions from Foreign Minister Aoki Shuzo in Tokyo, Inagaki petitioned the King requesting a portion of the relics for the Japanese. Ishikawa Shuntai, the top administrator of the Otani sect of Shin Buddhism, responded favorably to Inagaki’s proposal.

Ishikawa envisioned including the relics in his own magnificent plan to build a world Buddhist center in front of the Imperial Palace in Tokyo.

A Japanese Buddhist mission (chief representative: Otani Koen of the Otani sect) had an audience with King Chulalongkorn on 14 June 1900 and received the relics the next day from Chaophraya Pasakorawong, Minister of Public Instruction.

Ishikawa asked the Thai government to send some Thai monks for the ceremony to lay the cornerstone of his world Buddhist center in Tokyo. However the Thai government did not cooperate because they were not so enthusiastic about Buddhist unity as were Ishikawa and Inagaki.

(4)

Eiji Murashima “Japanese Buddhist Preachers’ Journeys from South China to Siam: Continuity of Propagation of Buddhism by Japanese Monks in China and Thailand in the early 20th century”, *Journal of Asia-Pacific Studies*(Waseda University) no. 42, Oct. 2021, pp. 39-106.

村嶋英治「南清日本仏教布教者のシャム華僑布教渡航：20世紀初頭の中国・タイにおける日本仏教布教の共通性と布教権問題」『アジア太平洋討究』42号、2021年10月

Both Higashi Honganji (Otani) sect and Nishi Honganji sect of Shin Buddhism in Japan started to send their preachers to the interior of south China in the late 1890s. By getting the announcement of permission by local authorities in Fujian province, both sects of preachers hired the local Chinese as directors(董事) to persuade Chinese inhabitants to participate in their sects. Accordingly they succeed in increasing the number of Chinese participants rapidly. However the main purpose of Chinese participants who were living in unstable and disorder areas, was not faith in Japanese Buddhism, but the expectation of protection by Japanese preachers and Japanese government. They paid large sums of money to Japanese preachers and Chinese directors in order to become members.

In the late year of 1904, Chinese central government started to suppress Japanese Buddhist preachers in the inner south China in the midst of burgeoning Chinese nationalism. Japanese preachers faced difficulties.

Some of them, such as Takeda Ekyo 武田恵教 of Otani sect in Amoy (Xiamen) , Miyamoto Eiryu 宮本英龍 of Nishi Honganji sect in Swatow (Shantou) moved to Siam in 1907 in search of overseas Chinese who were immigrants from south China. Siamese Minister of Interior, Prince Damroong declined to write a letter of introduction to local authorities, but allowed Japanese Buddhist propagation by citing the freedom of religion in Siam. Japanese preachers used the same method employed in south China to propagate Japanese Buddhism. They hired the local Chinese directors and advertised Japanese protection as selling point to persuade overseas Chinese, who have no one to rely on in Siam. They succeeded to gain a large number of participants and to collect a good amount of cash.

These Japanese activities were known to King Chulalongkorn (Rama V) in February 1908. He ordered to extinguish Japanese Buddhist propagation as he was suspicious that the Japanese would gain the support of oversea Chinese contrary to Siamese interest. Within one year and half Japanese Buddhist propagation in Siam was exterminated.

(5)

Eiji Murashima “Historical Facts Concerning the Interrogation of Khruba Srivichai in Bangkok in 1920” *Journal of Asia-Pacific Studies*(Waseda University) no. 42, Oct. 2021, pp. 21-37.

村嶋英治「北タイのカリスマ僧、クルーバー・シーウィチャイの1920年バンコク召喚事件の史実をめぐって」『アジア太平洋討究』42号、2021年10月

Khruba Srivichai (11 June 1878-21 February 1939) was a legendary monk in Lanna Thai. Both Thai and foreign scholars have studied his life. Among them, the works of Katherine A. Bowie are eminent.

In most of her works on Khruba Srivichai, she has relied only on articles from one English-language newspaper, the Bangkok Times, as her main sources. She connects directly such general information in the newspaper's articles with the particular and individual events of Srivichai. For example, in “Of Buddhism and Militarism in Northern Thailand: Solving the Puzzle of the Saint Khrubaa

Srivichai”, *Journal of Asian Studies*, Vol.73 No.3, August 2014, she says the enforcement of the Military Conscription Act caused young men to escape into Buddhist temples. However she fails to show any concrete cases of young men who escaped into Srivichai’s temple. It seems that she made her own story without knowledge of the concrete facts and evidence.

Moreover, she mistakenly mixed up King Vajiravudh’s royal coronation ceremony (Rachapisek, พระราชพิธีบรมราชาภิเษก) day and his coronation anniversary (Chatramongkhon, วันฉัตรมงคล) day.

Srivichai did not decorate his wat with illuminations and did not beat a gong on the day of the royal coronation ceremony (Rachapisek) in spite of the order of the district officer. King Vajiravudh had two coronation ceremonies. The first one took place on 11 November 1910; the second one was held on 2 December 1911. After 1912, the coronation anniversary (Chatramongkhon) was celebrated on the 11th of November every year during his reign.

Srivichai’s disobedience of the district officer’s order occurred on Rachapisek day (either in Nov. 1910 or Dec. 1911) as is mentioned in the original Thai statement of Sangha (แถลงการณ์คณะสงฆ์Thalaengkan Khanasong, Vol.8 no.5, Aug., 1920, p.175). However Bowie understood incorrectly that it occurred on a Chatramongkhon day, that it was on “King Rama VI’s coronation anniversary” around 1919 (the above mentioned Bowie paper, pp.716-717). Therefore she says, “Srivichai appears to have first run afoul of officialdom in about 1915; this date corresponds closely with the period in which these two acts [the Ordination Act of 1913 and the enforcement of Militarily Conscription Act in Monthon Phayab in April 1914] were being implemented.” (ibid., p.714). She completely misunderstood the chronological order of events.

Confrontation between Srivichai and local officialdom had occurred by December 1911 at the latest, not as late as around 1915 as she argued.

In addition she says that the 1902 Sangha Act “was not enforced in Monthon Phayab - as these northern provinces were then called - until 1924.” (ibid., p.713). However, plenty of evidence exists to support that the Sangha Act was enforced in northern Siam in the 1910s. The official proclamation of enforcement of the Act in northern Siam on 6 September 1924 was made only after the implementation was completed.

In the last part of this paper, I will confirm Khruba Srivichai’s date of death as 21 February 1939 relying on Chinese, Thai and English-language newspaper articles that reported on his demise.